

Történelmi bibliográfiáink negyedszázada

A teljes hazai és a hazánkkal foglalkozó külföldi történelmi szakirodalomnak — beleértve a művelődés- és tudománytörténetet is — átfogó bibliográfiája nincs. Az elmúlt negyedszázad alatt viszont megkezdődött e nagy forrásanyag feltárása, s néhány korszakról már készültek is ilyen szintézisek. E nagy, és sokszor egy-egy kutató önfeláldozó munkájáról számot adó monográfiák legfontosabbjait tekintjük át az alábbiakban, bízva abban, hogy hamarosan újabb művekről is számot adhatunk.

Az elmúlt évben ismét sokan felfigyeltek ezekre a szintézisekre, mert részben ezekre támaszkodva jelent meg a hazánk történetét a kezdetektől a jelen korig bemutató, tíz kötetre tervezett sorozat sorrendben első, sorszám szerint nyolcadik kötete. E nagy monografikus vállalkozások is igazolják viszont, hogy *mellettük még mindig szükség van az egyes részlet-eredményeket is feltáró könyvészeti összeállításokra*, s ez mind a társadalomtudósok, mind a természettudósok számára alapvető lenne. E bibliográfiák az egyes korszakokról megjelent korabeli források mellett, az azóta megjelent művekről is számot adnak.

Ezek közül az első nagy vállalkozás *Kosáry Domokos* történsz nevéhez fűződik, aki 1951-től kezdődően három kötetben foglalta össze a magyar történelem korai évszázadaira vonatkozó irodalmat. Műve, a *Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába* 1825-ig tekinti át történelmünket, a kultúrtörténeti vonatkozásokat sem mellőzve.

A szerző 1970-ben folytatta nagy vállalkozását, ekkor jelent meg ugyanis a *Bevezetés Magyarországnak történetének forrásaiba és irodalmába* című, hat kötetre tervezett bibliográfia első része. Azóta sajnos ebből újabb kötet nem látott napvilágot, de bízunk benne, hogy a Tankönyvkiadó folytatja majd e vállalkozást, hiszen 1955 októbere óta — itt zárult az előző összefoglaló pótkötete — hatalmas anyaggal bővült a hazánk történetének első évezredére vonatkozó magyar és idegen nyelvű történeti irodalom.

Kosáry Domokos alapvető gyűjtéseit — időben — ugyancsak az MTA Történettudományi Intézetének munkatársa, *I. Tóth Zoltán*, a magyarromán kapcsolatok kutatója folytatta, pontosabban munkaközösséget szervezett az 1825 és 1867 közötti időszak hazai történetére vonatkozó irodalom feltárására. A sorozat első és harmadik kötete már 1950-ben megjelent, a közbülső pedig 1952-ben. *I. Tóth Zoltán* korai halála után munkatársai: *Kemény G. Gábor* és *Katus László* folytatta a munkát; 1959-ben kiadták a nemzetiiségekre vonatkozó nagy bibliográfiai összeállításukat. E sorozat 72 000 címfelvételt tartalmaz. A történeti igényű feldolgozások mellett a korabeli röpiratokat és az időszaki sajtó jelentős részét is feldolgozták. Kár, hogy részletes tárgymutató nem készült az egyes kötetekhez s ez használatukat megnehezíti.

A Történettudományi Intézet az 1867 utáni időszakra vonatkozóan is folytatta a gyűjtést s cédulakatalógus formájában el is készült a magyar történettudományi irodalom 1919-ig terjedő korszakának feltárása. A szűkös anyagi körülmények sajnos *eddig nem tették lehetővé*, hogy e rendkívül értékes és igen sok kutatómunkát magában foglaló anyag nyomtatásban is megjelenjen, pedig nagy hasznát vennék ennek a kutatók, tanárok, tanárjelöltek.

Az 1919-es és az ezt követő évekről a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár jelentetett meg több összefoglalót, de e korszak teljes történettudományi irodalmának — beleértve a határtudományokat is — átfogó bibliográfiája nincs. Itt segítséget nyújt, a már említett tízkötetes sorozat e korról szóló monografikus kötete, de ez természetesen a mindenre kiterjedő bibliográfiát nem helyettesíti.

1971-ben jelent meg a Történettudományi Intézet munkaközösségének összeállításában *A magyar történettudomány válogatott bibliográfiája 1945—1968.* című kiadvány, mely egy igen jól rendszerezett összeállítás. Bár e bibliográfia a korszak teljes irodalmát nem tárja fel, mégis azt kell mondanunk, hogy szinte valamennyi jelentős írás helyet kapott a kötetben. E kiadvány persze már nemcsak a hazai történetre vonatkozó irodalmat vette számba, hanem az egyetemes történetről megjelent írásokat is. E szép összeállítás a *Századok* hasábjain évenként megjelenő forrásfeldolgozásokkal egészíthető ki, és az 1969 és 1973 között megjelent főbb műveket az Akadémiai Kiadó önálló kötetben is közreadta. Az 1974-ben megjelent történeti munkákról a *Századok* 1975. évi 5—6-os száma közöl jó áttekintést, melyet *V. Windisch Éva* és *Szelestei N. László* készített. A *Technikatörténeti Szemle* ezen túlmenően rendszeresen feltárja a hazai tudomány- és technikatörténeti irodalmat is, s e bibliográfiákat a jeles technikatörténész, *Károlyi Zsigmond* állítja össze. Ezek egy része helyet kap a *Műszaki bibliográfia* című, *Jánszky Lajos* által készített kiadványokban is.

A legfrissebb könyveket és cikkeket az ismert periodikák, a *Magyar Nemzeti Bibliográfia* és a *Magyar Folyóiratok Repertórium*a tárják fel. Érdeemes lenne egyszer erőnket koncentrálni, hogy ez utóbbi kiadványok jóval nagyobb példányszámban és az eddiginél gyorsabban jelenjenek meg, mert ez jó néhány egyéb, itt nem említett bibliográfiát helyettesítene, s akkor a megmaradó keretektől talán mód nyílna arra is, hogy a megjelenés alatt álló elsőrendű irodalomtörténeti bibliográfiánkat egy hasonló történeti kövesse.

S habár a bibliográfiák ismerete nálunk jó néhány szakembernek nem erőssége, sajnos enélkül alapos történeti kutatómunkát vagy akár prognosztikai kutatásokat sem lehet folytatni.

Ifj. Gazda István